

Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

περιφέρεια
Κεντρικής Μακεδονίας

περιφέρεια
Δυτικής Μακεδονίας

περιφέρεια
Ηπείρου

περιφέρεια
Θεσσαλίας

περιφέρεια
Ιονίων Νήσων

περιφέρεια
Δυτικής Ελλάδας

περιφέρεια
Στερεάς Ελλάδας

περιφέρεια
Πελοποννήσου

περιφέρεια
Βορείου Αιγαίου

περιφέρεια
Νοτίου Αιγαίου

περιφέρεια
Κρήτης

περιφέρεια
Αττικής

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη ανατέθηκε από τον Ε.Ο.Τ. τον Ιανουάριο 2002 στο γραφείο μελετών ΘΕΩΡΗΜΑ Α.Ε., ύστερα από δημόσια πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης γίνεται διάγνωση του δυναμικού της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας, η οποία περιλαμβάνει αξιολόγηση των υφιστάμενων πόρων, της τουριστικής προσφοράς και της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος, καθώς και εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας ειδικών περιοχών. Στη συνέχεια αναλύονται τα πλεονεκτήματα και οι αδυναμίες της σημερινής τουριστικής ανάπτυξης, επισημαίνονται οι ευκαιρίες και οι απειλές που αντιμετωπίζει το τουριστικό δυναμικό της περιφέρειας και διερευνάται η δυναμική ζήτηση.

Στο δεύτερο μέρος προτείνεται η στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας, καθορίζονται στόχοι και άξονες προτεραιότητας και καταστρώνεται πρόγραμμα δράσης.

1. ΔΙΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1. Αξιολόγηση τουριστικών πόρων.

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι νησιωτική, διασπασμένη σε πέντε νησιωτικές ενότητες (Λέσβος, Λήμνος - Αγ. Ευστράτιος, Χίος - Οινούσες - Ψαρά, Σάμος και Ικαρία - Φούρνοι), και αποτελείται από τους νομούς Λέσβου, Χίου και Σάμου. Διαθέτει πολλές ορεινές και ελάχιστες πεδινές εκτάσεις. Το κλίμα είναι ήπιο και αυτό μαζί με τα ελκυστικά τοπία της συντείνει στην συνεχή αύξηση των τουριστών στο νησί. Χαρακτηρίζεται από μικρή κλίμακα γεωγραφικών, οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών, από ευαίσθητο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, από ιστορικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες για κάθε νησί, από εποχικότητα οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων και εποχικότητα φόρτου των μεταφορικών και των λοιπών δικτύων κοινωνικής και τεχνικής υποδομής, από πολυαπασχόληση του εργατικού δυναμικού και από τουριστική δραστηριότητα.

Αναφέρεται ο χαρακτηρισμός των νησιών ως «πλωτών κήπων» (κατά τον Στρατή Μυριβήλη) με τους ελαιώνες της Λέσβου, τα μαστιχόδεντρα και τα εσπεριδοειδή της Χίου, τους αμπελώνες της Σάμου και με χαρακτηριστικά παραδοσιακά σπίτια και σύνολα και ζωντανές παραδόσεις, στοιχεία κατά πολύ άρτια διατηρημένα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα παραδοσιακών οικισμών που έχουν κηρυχθεί διατηρητέοι είναι ο Μόλυβος στη Λέσβο και το Πυργί, τα Μεστά και ο Ανάβατος στη Χίο. Το απολιθωμένο δάσος του Σιγρίου και οι καθαρές παραλίες και περιοχές (βιομηχανική ρύπανση διαπιστώνεται μόνο στον Κόλπο Γέρας Καλλονής) αποτελούν επίσης ελκυστικά στοιχεία των νησιών της Περιφέρειας.

Η Περιφέρεια έχει ατμοπλοϊκές και αεροπορικές συνδέσεις κύρια με την Αθήνα, ανεπαρκείς μεταξύ των νησιών και υψηλό κόστος μεταφορών που παρεμποδίζει την ανάπτυξη. Σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα και με την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι συνωριακή, σχετικά απομακρυσμένη, εκτός κύριων εθνικών και διεθνών συγκοινωνιακών αξόνων και, υπό τις συνθήκες αυτές, η Περιφέρεια είναι σχετικά δύσκολα προσπελάσιμη.

Το Βόρειο Αιγαίο κατατάσσεται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως μία από τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ να αποτελεί το 52% του Κοινοτικού μέσου όρου, με σχεδόν ίσο με το μέσο όρο ποσοστό απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα (τουρισμός), τετραπλάσιο του μέσου όρου ποσοστό απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα και το ποσοστό υπερηλίκων να είναι μιάμιση φορά μεγαλύτερο από το μέσο όρο, ενώ η ανεργία, η απασχόληση στο δευτερογενή τομέα και η γεωργική γη είναι σε χαμηλά επίπεδα σχετικά με τους αντίστοιχους μέσους όρους της Κοινότητας.

Ο νησιώτικος χαρακτήρας του Βορείου Αιγαίου δημιουργεί μεν προβλήματα αλλά παρέχει και σπουδαίες αναπτυξιακές δυνατότητες, ιδιαίτερα στα πλαίσια μιας τουριστικής προοπτικής, όπως αναλύεται στις επόμενες ενότητες.

1.2. Αξιολόγηση της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς και της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας.

Ο τουρισμός αναπτύσσεται στην Περιφέρεια ουσιαστικά μέσα στη δεκαετία 1990, σε ρυθμούς εντονότερους από αυτούς της χώρας, με αποτέλεσμα η συμμετοχή της Περιφέρειας στην τουριστική δραστηριότητα της χώρας να αυξάνει. Οι ξενοδοχειακές κλίνες, κύριες και λοιπές (χωρίς τις κλίνες ενοικιαζόμενων δωματίων), σε επίπεδο Περιφέρειας το 1971 ήσαν 2.300, το 1981 5.700, το 1990 13.300, το 1998 21.700 και το 2001 22.526. Η Περιφέρεια μπαίνει καθυστερημένα στην τουριστική κίνηση σε σχέση με τις περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων και Κρήτης αλλά βελτιώνει τη θέση της, αφού η συμμετοχή της στο σύνολο χώρας από 1,72% το 1971 γίνεται 3,70% το 1998 και 3,58% το 2001. Οι τρεις νομοί που αποτελούν την Περιφέρεια δεν αναπτύσσονται ομοιόμορφα. Πιο αναπτυγμένος το 2001 εμφανίζεται ο νομός Σάμου, με 11.565 ξενοδοχειακές κλίνες, ακολουθεί από κοντά ο νομός Λέσβου με 8.838 και σε μεγάλη απόσταση ο νομός Χίου με 2.123.

Διαπιστώνεται ότι η συγκέντρωση κλινών στις διάφορες ζώνες είναι μικρή και η διασπορά μεγάλη και επί πλέον, δεν υπάρχει και κατάλληλη διάθρωση μεγέθους και κατηγοριών ξενοδοχειακών μονάδων. Δηλαδή, γενικά σε όλα τα νησιά υπάρχουν βασικά μονάδες 80 κλινών και κάτω και Γ' κατηγορίας και κάτω και, σχεδόν, ελλείπουν μονάδες 400 κλινών και άνω Α' κατηγορίας και άνω.

Από τη μελέτη των διαθέσιμων στοιχείων και όπως προκύπτει από την απογραφή της ΕΣΥΕ το έτος 1990, στην Περιφέρεια βρέθηκε ότι υπήρχαν συνολικά 44.369 τουριστικές κλίνες από τις οποίες 13.300 σε ξενοδοχειακά καταλύματα, 17.461 κλίνες σε δηλούμενα ενοικιαζόμενα δωμάτια και περίπου 13.000 κλίνες σε μη δηλούμενα ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ενδιάμεσες εξελίξεις, για την Περιφέρεια στο σύνολο εκτιμάται ότι το 2001 υπήρχαν 22.526 κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα, 23.608 κλίνες σε δηλούμενα ενοικιαζόμενα δωμάτια, 17.706 κλίνες σε μη δηλούμενα ενοικιαζόμενα δωμάτια και συνολικά 64.773 κλίνες. Ανάλογη είναι η εικόνα για κάθε νομό της Περιφέρειας.

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ - 2003								
ΣΥΝΟΛΟ	ΤΑΞΗ	ΑΑ	Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΥΝΟΛΟ
	ΜΟΝΑΔΕΣ	4	27	106	209	27	30	403
	ΔΩΜΑΤΙΑ	570	1.605	3.810	4.579	376	378	11.318
	ΚΛΙΝΕΣ	1.250	3.028	7.278	8.715	720	731	21.722
ΝΗΣΟΣ ΧΙΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ		10	16	7	5		38
	ΔΩΜΑΤΙΑ		493	398	215	58		1.164
	ΚΛΙΝΕΣ		916	761	367	104		2.148
ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ					1		1
	ΔΩΜΑΤΙΑ					11		11
	ΚΛΙΝΕΣ					23		23
ΝΗΣΟΣ ΨΑΡΩΝ	ΜΟΝΑΔΕΣ		1	1	3			5
	ΔΩΜΑΤΙΑ		5	4	31			40
	ΚΛΙΝΕΣ		15	6	56			77
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ		8	43	55	1	7	114
	ΔΩΜΑΤΙΑ		360	1.678	1.174	11	108	3.331
	ΚΛΙΝΕΣ		680	3.200	2.263	24	216	6.383
ΝΗΣΟΣ ΛΗΜΝΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	3	2	7	9	3		24
	ΔΩΜΑΤΙΑ	478	63	160	182	51		934
	ΚΛΙΝΕΣ	1.041	134	304	335	98		1.912
ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ			4	10	3	8	25
	ΔΩΜΑΤΙΑ			107	209	63	113	492
	ΚΛΙΝΕΣ			210	425	123	209	967
ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	1	6	35	125	14	15	196
	ΔΩΜΑΤΙΑ	92	684	1.463	2.768	182	157	5.346
	ΚΛΙΝΕΣ	209	1.283	2.797	5.269	348	306	10.212

Σε ότι αφορά στις πληρότητες, καταγράφεται μια αρχικά πτωτική αλλά στη συνέχεια διορθωτική πορεία σε επίπεδο Περιφέρειας.

Παρ' όλο ότι πολλά από τα ενοικιαζόμενα δωμάτια συνεργάζονται με μικρά ξένα γραφεία ταξιδιών και απολαμβάνουν εγγύησης 150 διανυκτερεύσεων ανά κλίνη εν τούτοις, σε επίπεδο μέσου όρου, η μέση πληρότητα ανά κλίνη στα δηλούμενα ενοικιαζόμενα δωμάτια αποτελεί το 66% περίπου της αντίστοιχης μέσης πληρότητας των ξενοδοχειακών κλινών και στα μη δηλούμενα ενοικιαζόμενα δωμάτια αποτελεί το 34% περίπου της αντίστοιχης μέσης πληρότητας των ξενοδοχειακών κλινών.

Από τα στοιχεία ποσοστιαίας σύνθεσης κατά μήνα του συνόλου των διανυκτερεύσεων των ξενοδοχειακών καταλυμάτων βλέπουμε σε επίπεδο Περιφέρειας για το 1998 ότι τους μήνες Μάιο, Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο, Σεπτέμβριο και Οκτώβριο έχουμε αντίστοιχα τις ακόλουθες συμμετοχές: 0,06%, 14,57%, 18,86%, 24,25%, 18,57% και 6,21%. Πιο φορτισμένος μήνας εμφανίζεται ο Αύγουστος και ακολουθούν οι Ιούλιος και Σεπτέμβριος. Ανάλογη είναι η εικόνα και για τον κάθε νομό ξεχωριστά.

Υπάρχει ένα μεγάλο πλήθος χωρίς άδεια και σήμα ενοικιαζόμενων δωματίων, που με τη χαμηλή ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών μειώνουν την όποια εγγενή ελκυστική περιβαλλοντική εικόνα. Παράλληλα, ασκούν αθέμιτο ανταγωνισμό και ωθούν πολλές από τις υπόλοιπες νόμιμες επιχειρήσεις σε μείωση τιμών και ποιότητας, σε μείωση της βιωσιμότητας - ανταγωνιστικότητας των μονάδων και σε υπονόμευση τελικά των προοπτικών του τομέα.

Η συμπληρωματική τουριστική υποδομή εντός και εκτός ξενοδοχείων και η υποδομή ήπιων και ειδικών μορφών τουρισμού, παρά τις συντελεσθείσες προόδους στο πλαίσιο των δυο ΚΠΣ, υστερεί ακόμη σε σχέση με τις προσδοκίες του μέσου επισκέπτη, που έχουν διαμορφωθεί από τα αντίστοιχα στάνταρ των τουριστικά ανταγωνιστριών χωρών.

Ανάλογα ισχύουν και για την υποστηρικτική τουριστική υποδομή. Οι λειτουργικές και άλλες ανάγκες σε αερολιμένες, λιμένες, νοσοκομεία, ιατρικά κέντρα, κέντρα τουριστικής πληροφόρησης κλπ., σε σχέση με τα ευρωπαϊκά στάνταρ ή τα στάνταρ των τουριστικά ανταγωνιστικών χωρών, καλύπτονται μόνον στοιχειωδώς.

1.3. Εκτίμηση της "φέρουσας ικανότητας" συγκεκριμένων περιοχών της Περιφέρειας ως προς την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Μια αξιοσημείωτη παράμετρος για τις δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης του τουρισμού στο Βόρειο Αιγαίο είναι το γεγονός ότι τα νησιά δεν διατρέχουν άμεσα κίνδυνο κορεσμού ούτε στο επίπεδο του φυσικού υποδοχέα, ούτε ως προς το ανθρώπινο περιβάλλον, πλην ορισμένων περιοχών της νήσου Σάμου. Ακόμα και η εξαίρεση περιοχών από αναπτυξιακά κίνητρα (επιδοτήσεις), δεν έγινε με κριτήριο τον κορεσμό τους αλλά τις χαμηλές πληρότητες που καταγράφουν οι υφιστάμενες μονάδες.

Η μόνη παράμετρος που μπορεί να θεωρηθεί ότι θέτει θέμα υπέρβασης της ικανότητας του φυσικού υποδοχέα είναι η επάρκεια σε νερό. Η εξασφάλιση της ποιοτικής και ποσοτικής επάρκειας νερού θα πρέπει να συμπεριληφθεί στις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Τέλος υπάρχουν θέματα υπέρβασης της ικανότητας του υποδοχέα από ποιοτική άποψη, κυρίως αλλοίωση του τοπίου από τη δόμηση. Επομένως επιβάλλεται ο έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης από αυτήν την άποψη.

1.4. Ανάλυση των ευρύτερων επιπτώσεων του τουρισμού στην οικονομία, την τοπική κοινωνία, τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας.

Οι νησιωτικές περιφέρειες της χώρας πέρασαν από τη φάση κυριαρχίας του πρωτογενούς τομέα στη φάση κυριαρχίας του τριτογενούς και ειδικά του τουρισμού. Η εξέλιξη αυτή είχε θετικές επιπτώσεις (αύξηση πληθυσμού, απασχόλησης, κατά κεφαλήν ΑΕΠ, παραγωγικότητας εργασίας, δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων και βελτίωση των δεικτών ευημερίας). Είχε, όμως και αρνητικές επιπτώσεις (εγκατάλειψη της γεωργίας και των άλλων κλάδων πρωτογενούς παραγωγής, της βιομηχανίας, αύξηση της ανεργίας).

Η κυριαρχία αυτή εξελίχθηκε διαφορετικά στις τρεις νησιωτικές περιφέρειες, ως προς χρόνο έναρξης και δυναμισμό, έτσι που μπορούμε να πούμε για τη φάση στην οποία βρίσκονται σήμερα ότι η Περιφέρεια Βόρειου Αιγαίου βρίσκεται σε αρχική προς ενδιάμεση φάση τουριστικής ανάπτυξης, η Περιφέρεια Ιόνιων Νησιών σε ενδιάμεση προς ώριμη φάση τουριστικής ανάπτυξης, η Περιφέρεια Νότιου Αιγαίου σε ακμή της τουριστικής ανάπτυξης.

Σε κάθε φάση διακρίνουμε συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης που διαφοροποιούνται διαχρονικά, καθώς η κάθε περιφέρεια περνάει από την αρχική, προς την ενδιάμεση, προς την ώριμη φάση. Έτσι, στην αρχική φάση έχουμε υψηλότερους ρυθμούς μεταβολής θετικών και αρνητικών επιπτώσεων, που εξελίσσονται σε χαμηλότερους ή και αρνητικούς από φάση σε φάση. Παρατηρείται, όμως και τάση βελτιωμένης διάρθρωσης της οικονομίας προς ωριμότερα πρότυπα δομής, θα λέγαμε αστικά, δηλαδή περιορισμός της απασχόλησης του πρωτογενούς τομέα σε πολύ χαμηλά επίπεδα με ταυτόχρονη αύξηση της παραγωγικότητας, μέτρια ανάκαμψη της απασχόλησης και της παραγωγικότητας του δευτερογενούς τομέα, μεγάλη αύξηση της απασχόλησης του τριτογενούς τομέα και, ταυτόχρονα, επιλεκτική έμφαση σε τοπικά προϊόντα στα οποία ο τουρισμός δημιουργεί ζήτηση.

Η κατά φάσεις εξέλιξη των νησιωτικών περιοχών και η εκπροσώπηση κάθε φάσης από μια νησιωτική περιφέρεια, είναι δυνατό να δώσει μια γενική εικόνα μέλλοντος της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, που βρίσκεται σε αρχική προς ενδιάμεση φάση τουριστικής ανάπτυξης, όπως ειπώθηκε παραπάνω.

1.5. Ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών της σημερινής τουριστικής ανάπτυξης.

Η Περιφέρεια διαθέτει μια σειρά συγκριτικών πλεονεκτημάτων και ορισμένες εγγενείς δυνατότητες, που η αξιοποίηση και εκμετάλλυσή τους, όμως, δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα αυτόνομων διαδικασιών αλλά αποτέλεσμα αποφάσεων, επίμονων προγραμμάτων και οργανωτικών-οικονομικών προσπαθειών.

Πλεονεκτήματα:

- Αξιόλογοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι εν πολλοίς άθικτοι, με πολλαπλές δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- Μη υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας των «τουριστικών» περιοχών με ελάχιστες εξαιρέσεις.
- Εγγύτητα με τις ραγδαία τουριστικά αναπτυσσόμενες Μικρασιατικές ακτές.
- Λειτουργία στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου τομέων χρήσιμων για τη βιώσιμη ανάπτυξη των νησιών.

Αδυναμίες:

- Οι κλιματολογικές συνθήκες είναι δυσμενέστερες στα νησιά του Βορείου Αιγαίου από ό,τι στις τουριστικά ανεπτυγμένες νησιωτικές περιοχές της χώρας.
- Ο αρχιτεκτονικός και πολεοδομικός πλούτος των νησιών του Βορείου Αιγαίου δεν έχει από τη φύση του ή δεν έχει αποκτήσει ακόμη την προβολή και ελκυστικότητα του αρχιτεκτονικού και πολεοδομικού πλούτου νησιών όπως η Μύκονος, η Σαντορίνη κ.ά.
- Σε διεθνές επίπεδο θεωρούνται ασαφείς ή ευμετάβλητοι οι όροι επένδυσης στη χώρα.
- Οι υφιστάμενοι πολιτιστικοί πόροι δεν έχουν ακόμη κατάλληλα προστατευθεί, αξιοποιηθεί και, προβληθεί, στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης περιβαλλοντικής ταυτότητας, έτσι ώστε τα νησιά αυτά να θεωρούνται ήδη διεθνώς απόλυτα αξιοπρόσεκτοι προορισμοί.
- Τα νησιά του Βορείου Αιγαίου συγκοινωνούν με τα κέντρα της υπόλοιπης χώρας, και τελικά με την Ευρώπη, δυσχερώς από πολλές απόψεις: χρόνου, συχνότητας δρομολογίων, ποιότητας μεταφορικών μέσων, τιμών.
- Τελικά, το ελληνικό τουριστικό προϊόν συνολικά αξιολογούμενο, με βάση τις προσδοκίες των ξένων, υστερεί σε σχέση με το αντίστοιχα προσφερόμενο προϊόν από τον ανταγωνισμό, όπως προκύπτει από έρευνες ξένων περιοδικών.

1.6. Διερεύνηση των ευκαιριών και των δυνατοτήτων αξιοποίησης, αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού της περιφέρειας.

- Δυνατότητα διεύθυνσης στις αγορές της Δυτικής αλλά και της Ανατολικής Ευρώπης, της Βόρειας Αμερικής, των ανεπτυγμένων χωρών της Ασίας αλλά και στην τεράστια αγορά της Τουρκίας.
- Αξιοποίηση της τουριστικής ανάπτυξης των απέναντι Τουρκικών ακτών, ένταξη των προορισμών της Περιφέρειας σε ευρύτερα δίκτυα τουριστικών δραστηριοτήτων.
- Αξιοποίηση της διαμορφούμενης τάσης απομαζικοποίησης της τουριστικής δραστηριότητας με παράλληλη αύξηση του ενδιαφέροντος για πολιτιστικά, οικοτουριστικά, αρχαιολογικά χαρακτηριστικά και στοιχεία των προορισμών που επιλέγουν σημαντικές ομάδες επισκεπτών.

1.7. Εξέταση των απειλών και εντοπισμός προβληματικών ζωνών και τομέων.

- Πολιτική τιμών. Παρά το γεγονός ότι οι ελληνικοί προορισμοί παραμένουν ανταγωνιστικοί, δεν σημειώνεται η διεθνώς παρατηρούμενη τάση συνεχούς βελτίωσης της σχέσης ποιότητας προς τιμή (value for money), με αποτέλεσμα την διαρκή υποβάθμιση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Ιδιαίτερα στην περιοχή του Β. Αιγαίου, όπου γίνεται προσπάθεια επιτάχυνσης των ρυθμών τουριστικής ανάπτυξης, θα περίμενε κανείς να διαμορφωθεί μια πολιτική τιμών τέτοια που θα βοηθούσε σ'αυτή την κατεύθυνση.
- Ο ρόλος των μεγάλων tour operators. Τα σημερινά μεγέθη των τουριστικών εκμεταλλεύσεων (κυρίως ΜΜΕ και ΠΜΕ), στο βαθμό που δεν έχουν αποκτήσει ενιαία και στιβαρή έκφραση, δεν έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν ισότιμες σχέσεις συναλλαγής με τους μεγάλους tour operators. Στο βαθμό μάλιστα που ενισχύεται η τάση επέκτασης του ελέγχου τόσο των προβαλλόμενων προορισμών όσο και των χρονικών περιόδων εμφάνισης και κάλυψης της ζήτησης, η προτεινόμενη από την παρούσα μελέτη εναλλακτική τουριστική ανάπτυξη αντιμετωπίζει τους κινδύνους από μια ρήξη, με τα διεθνή τουριστικά οικονομικά κυκλώματα.

1.8. Διερεύνηση της δυνητικής ζήτησης, τόσο στις ξένες αγορές όσο και στο εσωτερικό.

Οι επισκέπτες των νησιών του Β. Αιγαίου ανήκουν στις μεσαίες και τις μεγαλύτερες ηλικίες (ειδικά οι αλλοδαποί) και σε σχετικά υψηλά επίπεδα εισοδήματος και μόρφωσης. Επισκέπτονται την περιφέρεια για λόγους αναψυχής: οι μεν αλλοδαποί σχεδόν στο σύνολό τους οι δε ημεδαποί στην πλειοψηφία τους. Οι αλλοδαποί επισκέπτες εκφράζουν επίσης ενδιαφέρον για τους πολιτιστικούς πόρους της περιοχής και επηρεάζονται από τα κλιματολογικά χαρακτηριστικά της.

Ειδικότερα:

Νήσος Λήμνος:

- Για τη νήσο Λήμνο προκύπτει η ανάγκη περαιτέρω διεύθυνσης στις αγορές της Βρετανίας και της Ιταλίας με στόχο για μεν την πρώτη την αύξηση των αφίξεων για δε τη δεύτερη την αύξηση του χρόνου παραμονής με ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων και κατάλληλη προβολή τους.

Νήσος Λέσβος

- Οι αγορές της Βρετανίας της Γερμανίας και της Ολλανδίας είναι οι πλέον ενδιαφέρουσες σε ό,τι αφορά την στόχευση του προγράμματος τουριστικής προβολής του νησιού στο εξωτερικό.
- Η Ελβετική αγορά εμφανίζει ενδιαφέρον κυρίως λόγω της εικαζομένης ικανοποίησης των απαιτήσεων των επισκεπτών που προέρχονται από τη χώρα αυτή. Προτείνεται μια συστηματικότερη διερεύνηση των χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης αγοράς.
- Η ποικιλία των τουριστικών πόρων του νησιού επιβάλλει την διαμόρφωση και διαφορετικής στρατηγικής προβολής ανάλογα με την ομάδα στόχων στην οποία απευθύνεται.

Νήσος Χίος

- Υπάρχουν περιθώρια ανατροπής της συγκεκριμένης κατανομής (70% ημεδαποί με μέσο χρόνο παραμονής 3 ημέρες), στο βαθμό που λυθούν διαρθρωτικά προβλήματα (ύδρευση, συνδέσεις) και προβληθεί κατάλληλα το σύνολο των τουριστικών πόρων του νησιού.
- Η επιχειρούμενη διείδυση στις Δυτικοευρωπαϊκές αγορές πρέπει να στοχεύει σε ομάδες πληθυσμού με ειδικά ενδιαφέροντα σε ότι αφορά τα κριτήρια επιλογής τόπου διακοπών.

Νήσος Σάμος

- Οι αγορές της Β. Ευρώπης και ειδικότερα των χωρών: Γερμανία Ολλανδία, Βρετανία, Ελβετία, Αυστρία φαίνεται να ανταποκρίνονται στο τρέχον σύστημα προβολής το οποίο σε αυτές τουλάχιστον τις χώρες πρέπει να παραμείνει ενεργό και στο βαθμό που είναι εφικτό να ενισχυθεί περαιτέρω. Ομάδες δυνητικών επισκεπτών με παρόμοια χαρακτηριστικά με αυτά των χωρών που αναφέρονται παραπάνω είναι και οι Σκανδιναβοί, στην αγορά των οποίων η παρουσία του νησιού πρέπει να τονωθεί.

Νήσος Ικαρία

- Η ειδική εικόνα του νησιού αντανακλά μια ισχυρή ως προς τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της τουριστική ταυτότητα που έχει επιβληθεί από τον ντόπιο πληθυσμό και η οποία έχει σαν αποτέλεσμα την αυστηρή διαμόρφωση του αντίστοιχου προφίλ των επισκεπτών. Αποτελεί μοναδική περίπτωση τουριστικού προορισμού στο σύνολο του Ελλαδικού χώρου, αφού οι επισκέπτες επιλέγουν το νησί με βάση εξωσυμβατικά (μη αναμενόμενα) κριτήρια. Εξ αιτίας του μοναδικού αυτού χαρακτήρα της η Ικαρία έχει διαμορφώσει μια μόνιμη ομάδα «πιστών» επισκεπτών που εκτιμούν τις ιδιαιτερότητές της, παρά τις όποιες δυσχέρειες αυτές προκαλούν.
- Η διεύρυνση της ομάδας αυτής είναι μεν επιθυμητή στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης του νησιού, πρέπει όμως να επιτευχθεί με τέτοιους όρους και κυρίως με τέτοιους ρυθμούς που να μην μειωθεί η ισχύς και η εμβέλεια της πολιτισμικής φυσιογνωμίας του νησιού, αντίθετα, αν είναι δυνατόν να ενισχυθεί κιόλας.

2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

2.1. Καθορισμός στρατηγικής για την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας.

2.1.1. Γενικές επιδιώξεις

1. Ενίσχυση των ρυθμών ανάπτυξης του τουρισμού αλλά με ποιοτικές στοχεύσεις.

Στοιχεία που συνηγορούν στην επιδίωξη ανάπτυξης του τουρισμού είναι η υστέρηση της ανάπτυξης του τομέα σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες, ο δυναμισμός που έχει καταγραφεί τα προηγούμενα χρόνια σε σχέση με τον αριθμό των κλινών και των πραγματοποιημένων διανυκτερεύσεων, το μέγεθος των νησιών και τα πλεονεκτήματα που έχουν ήδη αναφερθεί.

Η ανάπτυξη του τουρισμού κρίνεται απαραίτητη ως μέσο ανάσχεσης των προβλημάτων δημογραφικής και οικονομικής ύφεσης και των έντονων χωρικών και χρονικών ανισοτήτων που γνωρίζουν τα περισσότερα νησιά της Περιφέρειας. Καθοριστικής σημασίας κρίνεται η στενότερη διασύνδεση του τομέα με άλλες παραγωγικές δραστηριότητες και η στόχευση σε ποιοτικές επιδιώξεις. Οι τελευταίες αναφέρονται:

- Στο εισοδηματικό και μορφωτικό επίπεδο των προς προσέλκυση επισκεπτών.
- Στο τουριστικό προϊόν και συγκεκριμένα στις υποδομές και το επίπεδο των παρεχομένων υπηρεσιών με στόχο την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των νησιών μέσω της ποιοτικής αναβάθμισης και όχι των χαμηλών τιμών.

Καθοριστικής σημασίας για την αναβάθμιση των υπηρεσιών και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, ιδιαίτερα των μικρών μονάδων αλλά και γενικότερα των τουριστικών επιχειρήσεων, κρίνεται η συγκρότηση επιχειρηματικών δικτύων ανά νησί ή ανά την Περιφέρεια.

2. Διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας κάθε νησιού παράλληλα με την οργάνωση και λειτουργία της Περιφέρειας ως ιδιαίτερου τουριστικού προορισμού – κυκλώματος.

Τα νησιά του Βορείου Αιγαίου αποτελούν αρχιπέλαγος με ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά το καθένα. Συγχρόνως όμως διαθέτουν και κοινά στοιχεία, ικανά να στηρίξουν την οργάνωση κυκλωμάτων θεματικού τουρισμού. Μέχρι σήμερα έχουν καταβληθεί προσπάθειες σε δύο τομείς:

- Στον τομέα του θαλάσσιου τουρισμού, όπου ολοκληρώνεται ένα δίκτυο υποδομών, το οποίο συνδυαζόμενο με εκείνες των μικρασιατικών ακτών ολοκληρώνει ένα τουριστικό κύκλωμα με πολλαπλές δυνατότητες (αναψυχή, πολιτισμό, εκπαίδευση κλπ.).
- Στην ανάδειξη της τοπικής κουζίνας ως σημαντικού στοιχείου προσέλκυσης τουριστών.

Τέλος, αξιόλογες προοπτικές για λειτουργία δικτύου μεταξύ των νησιών διαφαίνονται και στους τομείς του θρησκευτικού και πολιτιστικού τουρισμού.

Οπωσδήποτε, η λειτουργία των περιφερειακών κυκλωμάτων δυσχεραίνεται από το μέγεθος και τις αποστάσεις των νησιών, γι' αυτό βασική προϋπόθεση για τη λειτουργία τους είναι η οργάνωση των θαλάσσιων μεταφορών τόσο μεταξύ νησιών, όσο και μεταξύ αυτών και των σημείων αφετηρίας τουριστών στον εθνικό χώρο (Αττική, Βόρειος Ελλάδα, λοιπά νησιά Αιγαίου).

3. Αξιοποίηση της εγγύτητας με τις Μικρασιατικές ακτές με την πραγματοποίηση αντίστοιχης τουριστικής και τεχνικής ανωδομής και υποδομής και ανάληψης αναγκαίων δράσεων και συνεργασιών, ώστε να ενταχθούν αυτά στα τουριστικά κυκλώματα αμφίδρομα. Αυτό θα συνέβαλλε και στο να εμπλουτισθεί η γενικά αδιαφοροποίητη τουριστική εικόνα που παρέχει η μικρασιατική ακτή.

2.1.2. Ειδικότερες επιδιώξεις

Δεδομένου ότι βασικό ζητούμενο για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι η χωρική και χρονική διεύρυνση της τουριστικής δραστηριότητας, επιδιώκονται τα παρακάτω:

- Προσέλκυση επιλεκτικού τουρισμού, διευρυμένων, πέρα από τον παραθερισμό στα παράλια, τουριστικών δραστηριοτήτων (ολιγοήμερες ή και πολυήμερες εκδρομές, περιηγήσεις, επισκέψεις, μελέτη και εξερεύνηση στοιχείων οικολογικού, πολιτιστικού, επαγγελματικού ενδιαφέροντος, σπορ και ερασιτεχνικές ασχολίες υπαίθρου, παρακολούθηση συνεδρίων, συναντήσεων, σεμιναρίων, πολιτιστικών εκδηλώσεων, εκθέσεων, φροντίδα υγείας και ομορφιάς), που μπορεί να εκταθεί χρονικά σε εαρινούς, φθινοπωρινούς και χειμερινούς μήνες και χωρικά στην ορεινή, ημιορεινή και πεδινή ενδοχώρα των νησιών.
- Παροχή στους μαζικά διακινούμενους παραθεριστές των παραλίων συμπληρωματικών προγραμμάτων άσκησης δραστηριοτήτων του παραπάνω τύπου, που διευρύνει άμεσα χωρικά και έμμεσα χρονικά την τουριστική δραστηριότητα στα νησιά.
- Ενθάρρυνση των επιχειρήσεων εναλλακτικών μορφών τουρισμού και της αξιοποίησης παραδοσιακών καταλυμάτων για τουριστικούς σκοπούς.
- Προβολή των ποικίλων δυνατοτήτων αναψυχής με σκοπό τη χρονική επιμήκυνση και την αύξηση της πληρότητας.
- Αρση των εμποδίων άφιξης στα νησιά δύο κατηγοριών τουριστών, που τα προτιμούν σε διάφορες χρονικές στιγμές και προτιμούνται από τους ντόπιους: α) των Ελλήνων, για τους οποίους είναι μεγάλο το κόστος ταξιδιού από τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας σε χρόνο και χρήμα και β) των Τούρκων, που δύσκολα παίρνουν βίζα για την Ελλάδα λόγω Συνθήκης Schengen.
- Ενθάρρυνση της ίδρυσης νέων μονάδων κατά προτίμηση Α' τάξης και άνω, ώστε να αυξηθεί το ποσοστό των κλινών Α' τάξης έναντι των κλινών Γ' τάξης και κάτω.
- Επίσης θα ήταν σκόπιμο, κατά την ομάδα μελέτης, να καθοριστούν και να οργανωθούν τουριστικές ζώνες (ΠΟΑΠΔ) σύμφωνα με τη δυνατότητα που παρέχει το άρθρο 10 του Ν. 2742/1999 για καθορισμό Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων, σε προεπιλεγμένες περιοχές, με στόχο την ελάφρυνση των πιέσεων στις ήδη «τουριστικές» περιοχές και τον προσανατολισμό των νέων επιχειρήσεων σε τμήματα των νησιών που χρήζουν στήριξης των παραγωγικών δραστηριοτήτων και, συγχρόνως, διαθέτουν τις αναγκαίες προϋποθέσεις.

- Να εισαχθούν σε κάθε νησί ντε φάκτο υποδείγματα υψηλής στελέχωσης, οργάνωσης και διαχείρισης καθώς και υποδείγματα προσφοράς εξειδικευμένων τουριστικών υπηρεσιών, να εξασφαλιστεί η συνεργασία μεγάλων tour operators για όλο το νησί, να εξασφαλιστεί μια ελάχιστη μόνιμη διεθνής προβολή του νησιού στο εξωτερικό και, τελικά, να ωθηθούν όλες οι τιμές διάθεσης των κλινών για όλο το νησί προς τα άνω.
- Για την οργανωτική και λειτουργική αναβάθμιση του τουριστικού τομέα κρίνεται επιθυμητό, μεταξύ άλλων:
  - Να ενθαρρυνθούν οι διασυννοριακές τουριστικές συνεργασίες σε επίπεδο τουριστικών επιχειρήσεων διακίνησης - διαμονής.
  - Εάν υπάρχουν investment opportunities για μεγάλες επιχειρήσεις στην Περιφέρεια, να αποσαφηνιστούν οι όροι και να προβληθούν οι δυνατότητες διεθνώς.
  - Να λειτουργήσει κέντρο επιστημονικής και τεχνικής υποστήριξης τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών φορέων.
  - Ανεξάρτητα από τη λειτουργία άλλων παρατηρητηρίων των τουριστικών εξελίξεων, να λειτουργήσει στον ΕΟΤ κέντρο καταγραφής και αξιολόγησης κάθε σημαντικής εξέλιξης που συντελείται ή διαφαίνεται σε επίπεδο νομών και νήσων.
  - Ν' αποσαφηνιστεί και, σε θεσμοθετημένα ή άτυπα πλαίσια, ν' ασκηθεί από τον ΕΟΤ άμεσος ή έμμεσος συνεχής συντονιστικός ρόλος για τη διαμόρφωση των στρατηγικού χαρακτήρα τουριστικών μεταβλητών (π.χ., επιβολή Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου στους νομούς) και των στρατηγικού χαρακτήρα τουριστικών στόχων σε επίπεδο νομών και νήσων (π.χ. προγραμματισμός και προώθηση σχεδίου αποκάλυψης, ενοποίησης και προβολής των αρχαιολογικών χώρων επί μήκους 7 χλμ. από Πυθαγορείου έως Ηραίων στη Σάμο).

2.2. - 2.3 Προσδιορισμός των προτεραιοτήτων και των αξόνων παρέμβασης των δημόσιων φορέων - Αξονες και μορφές κινητοποίησης των φορέων του ιδιωτικού τομέα και των αναγκαίων κοινών δράσεων των δημόσιων και των ιδιωτικών φορέων.

Στην αναλυτική περιγραφή των προτεινόμενων έργων και ενεργειών επισημαίνεται ο ρόλος των δημόσιων και των ιδιωτικών φορέων στην προώθηση της υλοποίησης των επιμέρους στόχων, καθώς και οι αναγκαίες συνεργασίες και η ανάληψη από κοινού συγκεκριμένων δράσεων.

2.4. Πρόγραμμα δράσης

Το προτεινόμενο πρόγραμμα δράσης επιδιώκει την ομοιόμορφη και ικανοποιητική υλοποίηση των τριών στρατηγικών στόχων που περιγράφηκαν προηγουμένως (κεφ. 2.1). Έχει ως αφητηρία τον εθνικό και περιφερειακό προγραμματισμό, διερευνάται όμως ένας ευρύτερος χώρος δυνατοτήτων, με προσδιορισμό των ενδεικνυόμενων πηγών χρηματοδότησης και των αρμόδιων για την προώθηση φορέων. Το πρόγραμμα δράσης απεικονίζεται συνοπτικά στο πίνακα που ακολουθεί.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ - ΝΟΜΟΣ - ΝΗΣΟΣ	ΜΕΤΡΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ Ή ΝΕΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΡΓΟ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ - ΣΤΟΧΟΙ		
			1	2	3
3.1. ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ					
3.1.1 ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ					
ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	ΠΕΠ: ΕΧΜ - ΖΟΕ	1. ΕΙΔΙΚΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΖΟΕ, ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ	V	V	V
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ		3. ΕΙΔΙΚΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΖΟΕ, ΕΦΑΡΜΟΓΗ	V	V	V
ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ		5. ΕΙΔΙΚΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΖΟΕ, ΕΦΑΡΜΟΓΗ	V	V	V
3.1.2 ΙΔΡΥΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧ. ΜΟΝΑΔΩΝ ΒΑΣΕΙ Ν.2601/98					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΘΝ. ΠΟΡΟΙ: Ν. 2601.92 ή ΕΠΑΝ ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 1.4.1	1. ΔΗΜ. 7.100 ΝΕΩΝ ΞΕΝ. ΚΛΙΝΩΝ	V		V
		2. ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ ΑΠΟ ΚΕΤΑ	V	V	
3.1.3 ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΔΡΑΣΗ 1.4.1 ΕΠΑΝ	1. ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΚΕΤΑ	V	V	
3.1.4 ΕΠΕΚΤΑΣΗ-ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 2.2.1	1. ΕΚΣΥΓΧ. 630 ΚΛΙΝΩΝ ΥΠΑΓΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ Ν.2601 (Στόχος ΕΠΑΝ)	V		
	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 2.2.2	2. ΕΚΣΥΓΧ. 1.700 ΚΛΙΝΩΝ ΜΗ ΥΠΑΓΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ Ν.2601 (Στόχος ΕΠΑΝ)	V		
	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 2.2.3	3. 180 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΜΜΕ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΛΑΔΩΝ (Στόχος ΕΠΑΝ)	V		
3.1.5 ΑΡΙΣΤΕΙΟΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 3.1.5	ΑΡΙΣΤΕΙΟ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	V	V	V
3.2 ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ					
3.2.1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΟΝΤΟΣ					
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	1. ΜΕΛΕΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA	V	V	
	ΕΠΠΕΡ	2. ΕΡΓΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA <i>Λέσβος: Κόλπος Καλλονής (GR4110004): Έκταση 14500ha. Καταφύγιο θηραμάτων και ΣΠΠ Παράκτιοι υγρότοποι κόλπου Καλλονής (GR4110007): Έκταση 6461ha. Καταφύγιο θηραμάτων και ΣΠΠ</i>	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΛΗΜΝΟΣ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	3. ΕΡΓΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA	V	V	V
	ΕΠΠΕΡ	<i>Λήμνος: Χορταρολίμνη - Λίμνη Αλυκή (GR4110001): Έκταση 18ha. Καθεστώς προστασίας σε Εθνικό και Περιφερειακό επίπεδο (καταφύγιο θηραμάτων) και σε Διεθνές επίπεδο (ΣΠΠ)</i>			
ΝΗΣΟΣ ΧΙΟΣ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	4. ΜΕΛΕΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA	V	V	V
		5. ΕΡΓΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA	V	V	V

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ - ΝΟΜΟΣ - ΝΗΣΟΣ	ΜΕΤΡΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ Ή ΝΕΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΡΓΟ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ - ΣΤΟΧΟΙ		
			1	2	3
ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΣ		6. ΜΕΛΕΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA <i>Αλυκή (GR4120001): Έκταση 240ha. Όρος Άμπελος (Καρβούνης) (GR4120002): Έκταση 4960ha. Όρος Κερκετεύς, Μικρό και Μεγάλο Σείτανι, Δάσος Καστανιάς και Λέκκας (GR4120003): Έκταση 6400ha.</i>	V	V	V
		7. ΕΡΓΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA <i>Αλυκή (GR4120001): Έκταση 240ha. Όρος Άμπελος (Καρβούνης) (GR4120002): Έκταση 4960ha. Όρος Κερκετεύς, Μικρό και Μεγάλο Σείτανι, Δάσος Καστανιάς και Λέκκας (GR4120003): Έκταση 6400ha.</i>	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ		8. ΜΕΛΕΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA <i>Ικαρία και Φούρνοι (GR4120004): Έκταση 14500ha.</i>	V	V	V
		9. ΕΡΓΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΕΡ. NATURA <i>Ικαρία και Φούρνοι (GR4120004): Έκταση 14500ha.</i>	V	V	V
3.2.2 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ					
1. Δίκτυα πολιτιστικών στοιχείων					
Εναλλακτικές μορφές τουρισμού					
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.2	1. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 2.800 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΣΕ 5 ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ	V	V	V
		2. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛ+ΤΕΧΝ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	V	V	V
		3. Επισκευή κτιρίου και αύλειου χώρου του Μουσείου Θεοφίλου	V	V	V
		4. Διαμόρφωση του αρχαιολογικού χώρου Μέσων	V	V	V
		5. Εξοπλισμός του Δημοτικού Θεάτρου Μυτιλήνης	V	V	V
		6. Αποκατάσταση - διαρρύθμιση του διατηρητέου κτιριακού συγκροτήματος Χάνια στην Αγιάσο	V	V	V
		7. Αναστήλωση - ανάδειξη - αποκατάσταση του Ρωμαϊκού Υδραγωγείου Μόριας	V	V	V
		8. Μουσείο Λαϊκής Τέχνης Σκοπέλου Γέρας	V	V	V
		9. Αποκατάσταση ξυλόγλυπτου τέμπλου Μητροπολιτικού Ναού Μυτιλήνης	V	V	V
		10. Αποκατάσταση ψηφιδωτού δαπέδου Βασιλικής Αγίου Ανδρέου Ερεσού	V	V	V
		11. Αποκατάσταση του Κάστρου - Πύργου της κοινότητας Πιτυούς	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΛΗΜΝΟΣ		12. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 600 ΤΡ.Μ. ΔΡΟΜ. ΣΕ 3 ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ	V	V	V
		13. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛ+ΤΕΧΝ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	V	V	V
		14. Ανάδειξη - αποκατάσταση του αρχαίου θεάτρου Ηφαιστίας στο Μούδρο	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΧΙΟΣ		15. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 3.600 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΣΕ 5 ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ	V	V	V
		16. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛ+ΤΕΧΝ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	V	V	V
		17. Ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου στο Αρχοντίκι Ψαρών	V	V	V
		18. Ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου 'Ρημόκαστρου Χίου'	V	V	V
		19. Ολοκλήρωση Ναυτικού Λαογραφικού Μουσείου Αν. Συνδ. ΒΑ Χίου	V	V	V

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ - ΝΟΜΟΣ - ΝΗΣΟΣ	ΜΕΤΡΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ Ή ΝΕΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΡΓΟ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ - ΣΤΟΧΟΙ		
			1	2	3
ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΣ		20. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 1.000 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΣΕ 5 ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚΙΣΜΟΥΣ	V	V	V
		21. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛ+ΤΕΧΝ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	V	V	V
		22. Ολοκλήρωση του αρχαιολογικού Μουσείου Πυθαγορείου	V	V	V
		23. Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων Πυθαγορείου - Ηραίου Σάμιου	V	V	V
		24. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 800 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚ. ΣΑΜΟΥ-ΒΑΘΕΩΣ	V	V	V
		25. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 600 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚ. ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΟΥ	V	V	V
		26. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 400 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚ. ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ		27. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛ+ΤΕΧΝ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	V	V	V
		28. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 200 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚ. ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟΥ	V	V	V
		29. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 200 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚ. ΕΥΔΗΛΟΥ	V	V	V
		30. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 200 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚ. ΧΡΙΣΤΟΥ	V	V	V
		31. ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ 200 ΤΡ.Μ.ΔΡΟΜ. ΠΑΡΑΔ. ΟΙΚ. ΧΡΙΣΤΟΥ	V	V	V
2. Δράσεις υποστήριξης πολιτιστικού αποθέματος					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.2.2	32. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΥΖΙΝΑΣ (14 ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ)	V	V	V
		33. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΦΕΝΕΙΩΝ, ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΩΝ	V	V	V
		34. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ - ΤΕΧΝΙΚΩΝ	V	V	V
		35. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	V	V	V
		36. ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ	V	V	V
3.2.3 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΟΠΛΟΙΩΝ					
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	1. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ	V	V	V
		2. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΣΥΓΡΙΟΥ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΛΗΜΝΟΣ		3. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΜΥΡΙΝΑΣ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΧΙΟΣ		4. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΧΙΟΥ	V	V	V
		5. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΜΕΣΤΩΝ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΣ		6. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΣΑΜΟΥ-ΒΑΘΕΩΣ	V	V	V
		7. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΟΥ	V	V	V
		8. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ		9. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΕΥΔΗΛΟΥ	V	V	V
		10. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΛΙΜΕΝΑ ΑΓΙΟΥ ΚΗΡΥΚΟΥ	V	V	V
3.2.4 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΚΑΦΩΝ ΑΝΑΨΥΧΗΣ					
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.1.1	1. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΜΑΡΙΝΑΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ	V		V
	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.2.3	2. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΟΥ ΕΘΝ. ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΙΣ Δ. ΑΚΤΕΣ ΛΕΣΒΟΥ	V		
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΟΥ ΠΕΡ. ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΛΕΣΒΟ	V		
ΝΗΣΟΣ ΛΗΜΝΟΣ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.1.1	4. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΜΑΡΙΝΑΣ ΜΥΡΙΝΑΣ	V		V
ΝΗΣΟΣ ΧΙΟΣ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.1.1	5. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΜΑΡΙΝΑΣ ΧΙΟΥ	V		V
	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.2.3	6. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΟΥ ΕΘΝ. ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΙΣ Δ. ΑΚΤΕΣ ΧΙΟΥ	V		
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	7. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΟΥ ΠΕΡ. ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΙΟ	V		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ - ΝΟΜΟΣ - ΝΗΣΟΣ	ΜΕΤΡΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ Ή ΝΕΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΡΓΟ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ - ΣΤΟΧΟΙ		
			1	2	3
ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΣ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.1.1 ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.2.3	8. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΜΑΡΙΝΑΣ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ	V		V
		9. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΟΥ ΕΘΝ. ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΙΣ Β. ΑΚΤΕΣ ΣΑΜΟΥ	V		
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	10. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΟΥ ΠΕΡ. ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΣΑΜΟ	V		
ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.2.3	11. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΑΓΚΥΡΟΒΟΛΙΟΥ - ΜΑΡΙΝΑΣ ΑΓΙΟΥ ΚΗΡΥΚΟΥ	V		V
3.2.5 ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ					
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ	ΕΘΝ. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ή ΕΠΑΝ	1. ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΛΕΣΒΟΥ	V	V	
ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ		2. ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΙΚΑΡΙΑΣ	V	V	
3.2.6 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΘΑΛΑΣΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΘΝ. ΠΟΡΟΙ: Ν. 2601.92 ή ΕΠΑΝ	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΩΝ ΘΑΛΑΣΣΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ	V		V
3.2.7 ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΘΝ. ΠΟΡΟΙ: Ν. 2601.92 ή ΕΠΑΝ	ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ	V		V
3.2.8 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.2	ΕΡΕΥΝΑ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΠΡΟΣΦ. ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ	V	V	V
3.2.9 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΠΑΑΑΥ Μέτρο 7.6	1. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (180 ΚΛΙΝΕΣ +)	V	V	
	ΕΠΑΑΑΥ Μέτρο 7.9	2. ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	V	V	V
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 4.6	3. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ	V	V	
3.2.10 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ-ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.2	1. ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΛΕΣΒΟΣ		2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	V	V	V
		3. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΒΟΛΗΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΛΗΜΝΟΣ		4. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	V	V	V
		5. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΒΟΛΗΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΧΙΟΣ		6. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	V	V	V
		7. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΒΟΛΗΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΣΑΜΟΣ		8. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	V	V	V
		9. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΒΟΛΗΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ	V	V	V
ΝΗΣΟΣ ΙΚΑΡΙΑ		10. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΟΝΟΠΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ	V	V	V
		11. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΒΟΛΗΣ - ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΔΙΚΤΥΩΝ	V	V	V
3.3 ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ					
3.3.1 ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.1	1. ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ	V		
		2. ΛΙΜΕΝΕΣ	V	V	V
		3. ΟΔΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ	V		

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ - ΝΟΜΟΣ - ΝΗΣΟΣ	ΜΕΤΡΑ - ΔΡΑΣΕΙΣ Ή ΝΕΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΡΓΟ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ - ΣΤΟΧΟΙ		
			1	2	3
3.3.2 ΥΓΕΙΑ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 2.2	ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ	V		
3.3.3 ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 1.3	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	V	V	V
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 4.2	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΑΣΩΝ		V	V
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 4.3	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ		V	V
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 4.8	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	V	V	V
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 4.9	ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ		V	V
3.3.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 2.1	ΑΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	V		V
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 2.4	ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΤΠΑ	V		V
	ΠΕΠ ΜΕΤΡΟ 2.5	ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΚΤ	V		V
3.3.5 ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	V		
3.3.6 ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ		ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ		V	
3.3.7 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΠΑΝ ΜΕΤΡΟ 8.1	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	V	V	V
3.3.8 ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΔΙΚΤΥΑ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΕΠΑΝ ΜΕΤΡΟ 5.3				
	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.3.1	ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΟΒΟΛΗΣ	V	V	V
	ΕΠΑΝ ΔΡΑΣΗ 5.3.2	ΣΧΕΔΙΑ ΑΜΒΛΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑΣ	V	V	V

2.5. Στρατηγική μάρκετινγκ και επικοινωνιακή στρατηγική

Ο στόχος για την φυσική και λειτουργική σύνδεση των νησιών της Περιφέρειας τόσο μεταξύ τους όσο και με τους ευρύτερους πόλους επιρροής (Αθήνα, Β. Ελλάδα, Τουρκία) εξυπηρετείται και από την αντιμετώπιση της χωρικής ενότητας Β. Αιγαίο - Τουρκικές ακτές ως ενιαίου συνόλου προορισμών οι οποίοι θα τύχουν και ενιαίας πολιτικής τουριστικής προβολής.

Οι ιδιαιτερότητες του κάθε επιμέρους προορισμού οφείλουν να προβάλλονται ως παράγοντες ολοκλήρωσης της γενικής φυσιογνωμίας της Περιφέρειας, και όχι ως αυτόνομα τοπικής σημασίας χαρακτηριστικά.

Τα μέσα προβολής που θα επιλεγούν συναρτώνται κάθε φορά από το χαρακτήρα της ομάδας στην οποία απευθύνονται. Η προβολή του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας στο διαδίκτυο πρέπει να αποτελέσει στρατηγικό στόχο της επιχειρούμενης πολιτικής. Για το σκοπό αυτό πρέπει, αφενός, να ενθαρρυνθούν οι επιχειρήσεις να δημιουργήσουν ιστοσελίδες και αφετέρου, να κατασκευαστεί μια κεντρική ιστοσελίδα της Περιφέρειας, η οποία θα περιέχει μεν διαφημιστικό υλικό προβολής των τουριστικών πόρων των νησιών, αλλά και συνδέσεις με τις ιστοσελίδες των επιχειρήσεων. Τα περιεχόμενα των επιμέρους καταχωρίσεων που θα συνδέονται με την κεντρική ιστοσελίδα, πρέπει να ελέγχονται ως προς την ορθότητα και την ακρίβεια των δεδομένων τους, ως προς τη συμβατότητά τους με τους κεντρικά προβαλλόμενους τουριστικούς πόρους, και ως προς την αισθητική τους συμβατότητα με την ιστοσελίδα της Περιφέρειας.

Εξ αιτίας του γεγονότος ότι η σύνθεση των πόρων των Νησιών του Β. Αιγαίου διαφέρει σημαντικά από την αντίστοιχη των υπολοίπων νησιωτικών περιοχών της χώρας, προτείνεται να διερευνηθούν οι δυνατότητες αυτόνομης παρουσίας του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας στις ενδιαφέρουσες αγορές. Ειδικότερα, πρέπει στο πλαίσιο της ανάδειξης των οικολογικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών να διερευνηθεί το κόστος μιας συγκροτημένης παρουσίας διαφημιστικών καταχωρήσεων σε ειδικούς τηλεοπτικούς σταθμούς και ζώνες προγραμμάτων με αντίστοιχο περιεχόμενο (εξειδικευμένοι σταθμοί που προβάλλουν ντοκιμαντέρ, ή ταξιδιωτικές εκπομπές κ.λπ.). Επίσης, η διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων σε φυσιολατρικούς συλλόγους, Πανεπιστημιακές σχολές, γαστρονομικές λέσχες κλπ. είναι ιδέες που αξίζει να διερευνηθούν.

Σύμφωνα με σύγχρονες έρευνες, μια επένδυση τουριστικής προβολής μπορεί να παρουσιάσει ουσιαστικά οικονομικά αποτελέσματα μετά την παρέλευση διετίας από τον χρόνο διενέργειας της δαπάνης, ενώ μετά την παρέλευση επταετίας ολοκληρώνεται η δυναμική επίδραση της διαφήμισης επί των πωλήσεων. Για το λόγο αυτό πρέπει να επιδιωχθεί σταθερή, τόσο χρονικά όσο και επικοινωνιακά, παρουσία στις ενδιαφέρουσες αγορές ώστε, αφενός, να επιτευχθεί ικανοποιητική σχέση κόστους - οφέλους και αφετέρου, τα αποτελέσματα της προβολής να αποκτούν μόνιμο και αθροιστικό χαρακτήρα.

Ειδικότερα, σε σχέση με τη διαμόρφωση των ομάδων - στόχων (target-groups) στις οποίες θα απευθύνεται το προϊόν, πρέπει να σημειωθούν τα εξής:

- Ο βασικός μέχρι σήμερα όγκος επισκεπτών αποτελείται από ημεδαπούς των οποίων όμως τα χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντα διαφέρουν ανά προορισμό. Χρειάζεται περαιτέρω ενίσχυση και εξειδίκευση της προβολής του πλούτου των πόρων των νησιών στην Ελληνική αγορά.
- Οι αγορές της ανεπτυγμένης Β. Ευρώπης και ειδικότερα η Γερμανία, η Ολλανδία, η Ελβετία, η Βρετανία και η Αυστρία έχουν σε κάποιο βαθμό προσεγγιστεί και τροφοδοτούν την Περιφέρεια με τον κύριο όγκο των αλλοδαπών τουριστών της. Υπάρχουν πάρα πολλά περιθώρια περαιτέρω διείσδυσης στις αγορές αυτές, όπως επίσης και σε αγορές των οποίων η συμπεριφορά και οι απαιτήσεις είναι συναφείς (π.χ. Σκανδιναβικές χώρες).
- Η δυναμική που χαρακτηρίζει την τουριστική ανάπτυξη των μικρασιατικών ακτών μπορεί να προκαλέσει θετικά αποτελέσματα και στα νησιά της Περιφέρειας, στο βαθμό που θα ακολουθηθεί κατάλληλη πολιτική προβολής.

Δύο είναι οι άξονες που συνθέτουν την στρατηγική διείσδυσης στην συγκεκριμένη αγορά:

- Ανάδειξη των πόρων και χαρακτηριστικών των νησιών που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του τουρκικού δυναμικού επισκεπτών.
- Ενταξη των επιμέρους προορισμών των νησιών σε χωρικά ευρύτερα δίκτυα και συμμετοχή στην προβολή του συνόλου των κόμβων του κάθε δικτύου.

Για να σημειωθούν, όμως, θετικά αποτελέσματα στην κατεύθυνση της προηγούμενης παραγράφου εκτός από την επιλογή του target-group, αλλά και τις υπόλοιπες επεξεργασίες που συγκροτούν μια αποτελεσματική πολιτική προβολής, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η επιτάχυνση των διαδικασιών οικονομικής και κοινωνικής προσέγγισης μεταξύ των δύο χωρών με την ταυτόχρονη άρση εμποδίων που δυσχεραίνουν σήμερα την προσπάθεια τουριστικής συνεργασίας με την Τουρκία.